

PASTORAL PRIPRAVE NA SAKRAMENAT ŽENIDBE

Petar Aračić

1. UVOD

Crkva u naše vrijeme, smijemo to reći, ponovno jasnije otkriva odlučujuću važnost obiteljskog ozračja za svoje postojanje, tj. za zdrav kršćanski rast svojih članova u obitelji. Zato dokumenti Drugog vatikanskog sabora, i to oni temeljni, puno prostora posvećuju upravo obitelji. Dovoljno je ovdje samo se prisjetiti LG 11 te GS 47–52. Posaborski dokumenti sa sinodama o evangelizaciji 1974. (Evangelii nuntiandi, 1975) i o katehizaciji 1977. (Catechesi tradendae), razrađuju i crkvenu misao o braku i obitelji i njeno mjesto u životu Crkve.

Vrhunac te crkvene osjetljivosti za važnost braka i obitelji za Crkvu kao i osjetljivosti za situaciju obitelji jest svakako sinoda o obitelji 1980. i Papin dokument *Familiaris consortio* 1981. Taj dokument je važan osim za teologiju braka i obitelji koja će se razvijati na temelju njega, i za pastoral braka i obitelji, napose *cjeloviti* pastoral kojem je posvećen cijeli četvrti dio pobudnice *Familiaris consortio*.

U tom je slijedu i ovo razmišljanje o pripravi za sakrament ženidbe, za bračni i obitelj-

ski život u svjetlu naše vlastite pastoralne situacije, u svjetlu crkvenih dokumenata i iskustva skromnih pastoralnih pokušaja.

2. KAKO IZGLEDA "NAŠ" MODEL?

Mi smo na temelju modela „Rastimo u ljubavi” i vlastite situacije izabrali teme koje su nam se činile važnijima i poredali ih po nekoj logici. Bojali smo se tražiti vremenski previše, a opet, da bismo prošli važnije stvari, ipak je trebalo vremena. Tako je došlo do kombinacije: šest večeri po dva do dva i pol sata. Smatrali smo da je potreban određen razmak između tema kako bi zaručnicima ostalo vremena za razgovor, za čitanje određenih sveščića koji obrađuju ove teme, dakle, za kristaliziranje njihovih ideja i stavova.¹ Zato smo se odlučili za kombinaciju tri subote i nedjelje navečer ili tri petka i subote također navečer ili u popodnevnom satima, već prema situaciji. Na temelju kontrolne ankete ustanovili smo da je za sada za većinu to najpogodnije vrijeme. To također pokazuje činjenica da nema brojnih izostanaka. U jednoj su regiji², na temelju oduševljenja koje

¹ U tome se razlikujemo od nekih modela kao npr. splitskog, koji traje od ponedjeljka do petka svaki dan. Susret počinje navečer oko 20 sati i traje ukupno 5–7 sati.

² Tečajevi u đakovačkoj biskupiji postoje u ne-

kim centrima već tri godine a jednu godinu u drugim. Radimo za sada u četiri centra: Osijek, Slavonski Brod, Vinkovci i Đakovo. Ove jeseni počima i Valpovo. Uvijek se dogovorimo sa svim župama iz okolice.

su mladi izražavali usmeno i u povratnoj informaciji u anketi, pokušali tečaj produžiti na deset večeri. No, pokazalo se da je to ipak preduugo; događali su se preveliki rasipi, i više od polovice.

2.1. Model

Evo kako konkretno izgleda naš tok tih šest večeri:

1. Zaručničko vrijeme je vrijeme dijaloga. Izbor bračnog druga (sveščić br. 1 i br. 4, posebno str. 16 sl).
2. Psihologija bračnog para (sveščić br. 2).
3. Ljudska spolnost, anatomija i fiziologija. Metode planiranja poroda (sveščić br. 3 i br. 8).
4. Odgovorno roditeljstvo (sveščić br. 8). Dijalog s obitelji, o njihovom ostvarivanju odgovornog roditeljstva.
5. Ženidba je sakrament (sveščić br. 5 i FC, 11–15). Zaručnici, obitelj i župska zajednica (sveščić br. 9, str. 9 sl).
6. Pravne informacije 15–20 min. (sveščić br. 5, str. 15 sl.).
Temeljne smjernice kršćanskog odgoja: 20–30 min. (sveščić br. 9, 2–7).
Vjera temelj braka. (Vjera, što je to? Rezime svih tema s naglaskom – vjera jedini motiv!).
Povratna informacija putem ankete!³

Radi cjelovitosti treba dodati da po jedan bračni par sudjeluje u prvoj, drugoj i četvrtoj večeri. Tako za sada, jer jednostavno ne možemo osigurati dovoljno kvalitetne svjedoke ni za te tri teme a kamoli i za ostale.

2.2. Liturgijska (neposredna) priprava

U ovom je modelu namjerno izostavljena liturgijska priprema, koja pripada neposrednoj pripremi, ali s nakanom da ostavimo dovoljno prostora župniku zaručnika za kontakt i susret. Tako bi župnik s parovima koji su prošli tečaj mogao imati barem još dva susreta, jedan o ispitu vjerenika, odnosno tom zapisniku, a drugi o liturgijskom slavlju. Zaručnici jako žele da im vjenčanje izgleda lijepo te da znaju

„što kad dolazi” i da se „ne zabune”. Zato će se rado odazvati. Spomenuta je anketa pokazala da sada zaručnici na tečaj dolaze mnogo ranije. Zato smatramo da je potrebno da župnik, odnosno onaj tko obavlja tu neposrednu pripremu, podsjeti na bitne postavke sakramenta ženidbe i odnos mise i slavljenja vjenčanja. Ovdje bih posebno preporučio sveščić br. 5 iz „Rastimo u ljubavi” i „Familiaris consortio” br. 57 i 67!

2.3. Metoda

Metoda koju smo odabrali u početku bila je ova: predavanje s mogućnošću pitanja.⁴ Pitanja su postavljena usmeno. Za pismeno postavljanje nismo se do sada odlučivali. Usmena pitanja ovisila su o grupi, predavaču i voditelju, o tome kakav je kontakt, povjerenje i otvorenost. Valja reći da su pitanja uvijek bila na visini, iako često nisu bila ona problemska, tj. nisu doticala stavove, nego su više bila informativna. Kada se dobro ovladalo temom i dobro upoznao bračni par koji sudjeluje s predavačem, tada su prva i druga tema bile vrlo dobro dijaloški postavljene. Tako je, zapravo, te dvije večeri po dva sata bio dijalog s bračnim parom. U taj su se dijalog onda već rado uključivali i zaručnički parovi iznoseći i svoja zapažanja i iskustva. Četvrte večeri za temu o odgovornom roditeljstvu susret smo organizirali tako da se o ljepoti i uzvišenosti roditeljskog poziva, o moralnom gledanju na metode planiranja začeca govori u jednom safu, a u drugom da se s bračnim parom koji svjesnije živi svoj poziv i ostvaruje određene prirodne metode sasvim otvoreno razgovara. Za taj razgovor nismo, zbog psihološkog utjecaja, uzimali parove koji nemaju barem troje djece. Imaju uglavnom troje ili četvero. Posebno trebaju kod tih parova biti svjesni i jasni stavovi, otvorenost kao i spremnost prihvatanja određenih „iznenađenja”. Važno je da se ni jedan par ne stavlja kao uzor, nego jednostavno kao svjedočenje: to i takvi smo nas dvoje, naša obitelj!

³ Brojevi sveščića odnose se na one u kompletu „Rastimo u ljubavi”, Tečaj priprave za brak, 1–9.

⁴ Usp. Rastimo u ljubavi, sveščić za voditelje, str. 11 sl.

2.4. Polazišta i naglasci

Kako nam je istraživanje pokazalo, mladi očekuju, nadaju se uspjehu, žive neizvjesnost, boje se neuspjeha. Zato mislim da neprestano vraćanje na njihovo proživljavanje, očekivanje, nadanje, sasvim opravdano ima mjesto u pripremi – tečaju. To bi trebala biti crvena nit koja se provlači kroz sve susrete.

Anketa je pokazala prisutnost određenih tendencija s obzirom na trajnosti ženidbe, seksualni život i crkveno učenje te pitanja abortusa. Potrebno je stalno provlačiti misao o zauzimanju jasnih i određenih stavova svakog zaručnika a isto tako da zajedno kroz vrijeme hoda u promišljanju i razgovoru dođu do što ujednačenijih gledišta u bitnim stvarima.

2.5. Neke pojedinosti s obzirom na funkcioniranje...

Upisnica i potvrda

Kad nam dođu zaručnički parovi, mi im damo *upisnicu* koja je numerirana rednim brojem. Upisujemo ih u posebnu veliku bilježnicu u kojoj vodimo popis svih tečajeva. To činimo s namjerom da poslije isti centar koji se specijalizira za neke obiteljske teme bude na službu tim parovima, da s njima može komunicirati na međuzupskom planu.

Na toj upisnici oni napišu svoje osnovne podatke. Upisnica ima šest kvadratića s brojem za pojedinu večer. Sudionici potvrđuju svako svoje sudjelovanje (kod samog dolaska, u pauzi ili na kraju). Na kraju tečaja, ako netko nije sudjelovao jednu ili dvije večeri, mi znamo točno koja mu tema nedostaje. To je važno radi potvrde koju izdajemo svakom sudioniku. Na lijevoj je strani potvrde otštampan redoslijed tema, i ako netko nije bio npr. na trećoj večeri, mi točno znamo koje mu teme nedostaju i njih prekrizimo. Tada je to župniku znak da s dotičnim zaručnicima i te teme treba proraditi. Na dnu potvrde piše da je liturgijska priprema ostavljena župniku koji će obaviti vjenčanje.

Pauza

U pauzi između dva predavanja nastojimo

ponuditi koji bombon, kolač ili čaj. Tako se stvara obiteljski ugođaj.

Financiranje

Financiranje je nešto drukčije od onog u Sloveniji⁵, gdje se skupljaju prilozima od sudionika. Činilo nam se potrebnim izbjeći plaćanja te „usluge”, a s druge strane režijski troškovi nisu tako mali, osobito ako koji predavač ili bračni par mora doći iz daljega, npr. vlastitim autom. Tu nije riječ o honorarima, nego o materijalnim troškovima. Mi smo se dogovorili u tri regije da se kod svih vjenčanja uzme nešto više (konkretno 100 ND) i dostavi u centar koji vodi tečajeve. Tada je osigurana određena suma već prema broju vjenčanja u dekanatu ili u onim župama koje zajedno rade. Tako je sigurnije, jer tečaj može biti i jako malo posjećen pa u slučaju skupljanja priloga ne može podmiriti troškove. Takav se način pokazao sasvim uspješan u ove dvije i pol godine.

Propagiranje

Da bismo, pogotovo u početku, razglasili taj pastoralni zahvat, odlučili smo štampati male letke s polugodišnjim ili godišnjim rasporedom i kratkim obrazloženjem. Taj su letak župnici kod blagoslova kuća ostavljali obiteljima. Redovito se nekoliko tjedana govorilo u nedjeljnim obavijestima, a barem mjesec dana prije bio bi izvješten plakat s datumima. Iz anketa se moglo vidjeti da svi ti načini imaju svoju „publiku”. Čini se da je potrebno tako nastaviti, pogotovo s plakatima i obavijestima. Program se napravi na početku godine, za biskupiju smo ga oglasili i u „Glasu Koncila”.

3. EKIPA ZA PRIPRAVU ZARUČNIKA

Prije svega treba spomenuti da je vrijeme zatvorenosti i samodostatnosti pojedinih župa zasigurno prošlo i postalo prošlost. Vrijeme sve uže specijalizacije i ideja zajedničarskog pastorala sve se više osjećaju kao imperativ

⁵ Usp. ŽUŽEK M., Zaručnički tečajevi koje budućnost traži, u. *Obnovljeni život*, 6 (1977), str. 528. Preporučujem posebno taj članak.

vremena.⁶ Pastoralni rad ne može ostati niti biti posao isključivo klerika, odnosno župnika i po koje časne sestre. Drugi vatikanski sabor izričito nam je rekao da ne smijemo vjerovati kako smo sami pozvani i poslani, nego da su svi krštenici odgovorni i suodgovorni u Crkvi (usp. LG 11, GS 43, PO 9, AA 1).

3.1. Doživljaj Crkve

Upravo bi zaručnički tečajevi trebali biti izvrsna prilika kad se nenametljivo pokazuje što je Crkva, a ne govori previše o Crkvi; gdje se pokazuje odgovornost krštenika u Crkvi, jer na tim susretima obvezno udio moraju imati i laici. To, dakle, treba biti ozbiljan motiv da se te pastoralne aktivnosti postave na ovakav način.

3.2. Bračni parovi

Iako se ne odričemo ideala da kršćanski supružnici postanu prvi nosioci predbračnog i bračnog pastorala (FC, 71), ipak smo svjesni vlastite situacije i činjenice da smo u nekim stvarima gotovo na početku. Zato u našoj ekipi još uvijek prevladavaju svećenici. Treba spomenuti i određen nedostatak premalog uključivanja redovnica. Naše je iskustvo uključivanja redovnica vrlo pozitivno, iako ih je malo uključeno u taj rad.

S bračnim parovima surađujemo na dva načina: u tri centra sudjeluju tri para u tečaju i to u temama: Zaručničko vrijeme i izbor ženidbenog druga, Psihologija bračnog para i Odgovorno roditeljstvo. U jednom su centru bračni parovi prisutni kod svih tema, koji put i više parova. Kod ovog drugog oblika pozitivan je doživljaj množine zauzetih obitelji, doživljaj grupe. Manje je pozitivno, pogotovo kod više parova, što se ne uspije cjelovitije doživjeti profil pojedinog bračnog para. Prvi oblik nastoji što cjelovitije doživjeti pojedinačni par u toku jedne večeri. Činjenica je da nedostaju parovi koji su spremni sebe iznijeti i uopće sudjelovati javno u takvim susretima. Mnogi to ne žele zbog osobnih razloga a mnogi i zbog određenih društvenih obzira.

Za temu iz psihologije dobro bi nam došao

stručnjak. Međutim, njih teško dobivamo. No, čini se da dobar voditelj teme i bračni par, ako se dobro poznaju, mogu u potpunosti zadovoljiti temi na vrlo životan način. Za neke slučajeve potrebno je omogućiti pojedincima susret sa stručnjacima.

3.3. Liječnici

U ekipi sudjeluju i liječnici. Njihova je tema ljudska spolnost i fiziologija i metode planiranja začeca. Idealno je ako su bračni par pa podijele teme. Može teme obraditi jedan ili dva liječnika. Njihova je dužnost iznijeti objektivno stavove zdrave medicine, pokazati prednosti i nedostatke svake poznate metode. Treba se čuvati moraliziranja. Oni trebaju da mirno iznesu ono što je objektivno, uz obvezni dodatak da je krajnje mjerilo čovjekova savjest i njegova vjera. Zanimljivo je koliki je sklad između objektivne medicine i prirodnih metoda i odgovornog roditeljstva. Samo moramo biti svjesni da je to ideal kojemu treba težiti i stvarati strukture koje stoje u službi i čine ostvarivim taj ideal. Moram spomenuti da mnogi naši liječnici, pogotovo ako nisu ginekolozi (njih najteže dobijemo za tečajeve!), ne prate pa i ne poznaju najnovija dostignuća u ostvarivanju prirodnih metoda planiranja začeca. Isto tako želim upozoriti da su liječnici koji put skloni „zaboraviti” psihološku komponentu čovjeka kod nekih metoda. Prirodno je da u predavanju treba najviše prostora dati prirodnim metodama planiranja začeca, gdje dolazi do velikog sklada između medicine i vjere.

3.4. Voditelj tečaja

U tim susretima—tečajevima posebno je važna osoba voditelja. Mislim da možemo biti otvoreni i reći da po određenom profilu osobnosti neki nisu nikako prikladni za vođenje. Tako npr. osobe koje nisu dovoljno komunikativne. Voditelj mora cijeli tok tečaja dobro poznavati, sve mu teme moraju biti toliko jasne da čak ako ustreba „uskoči” za bilo koju temu. On mora

⁶ usp. LALOUX J., Uvod u sociologiju religije, Zagreb 1970, str. 189–199.

voditi dijalog, uvoditi u temu, predstavljati predavače, nadopunjavati što predavaču izmakne. Uopće, voditelj je ključna osoba koja treba uspostaviti dobar dijalog s predavačima i obiteljima koje sudjeluju i napose sa sudionicima-publikom. U zaključcima treba pokazati otvorenost, dijaloško postavljanje stvari, usmjerenost prema rastu na koji su mladi pozvani; treba stalno poticati njihova očekivanja i nadaanja, tako da cjelokupno događanje dožive svojim.

Jednu „sitnicu” koja je jako važna, a odnosi se na voditelja, treba ovdje svakako spomenuti. Voditelj treba sve sudionike dočekati, pozdraviti osobno, a isto tako i ispratiti, i to ne samo s molitvom i s „Doviđenja” na kraju nego stvarno svaki par zaručnika treba opet posebno pozdraviti za ispraćaj, iako to ne mora biti rukovanje kao prvi put! Tako se izbjegava anonimnost, svaki par je uočen, vrednovan. Uspostavlja se osobni kontakt, otvorenost. Nastaje veća sloboda u komunikaciji.

3.5. Sazrijevanje ekipe

U svom radu ekipa treba stvarno postati ekipom, a ne samo grupa predavača koja se po određenom slijedu izmjenjuje. To znači da se cijela ekipa treba povremeno naći zajedno i analizirati tok priprema koje vodi. Osim što voditelji imaju dužnost sasvim otvoreno iznositi svoje zapažanje, mi smo upotrijebili i anketni list na kraju svakog tečaja kao sredstvo kontrole cjelokupne ekipe. Uz pitanja koja se odnose na opće podatke, sudionici imaju mogućnost da sistemom od 1 do 5 ocijene: voditelja, predavača, liječnike i bračne parove. Mogu u primjedbama izreći svoje zapažanje. Zanimljivo je da to redovito i čine. Tako su npr. tražili da uz bračni par koji je npr. 15–20 godina u braku bude i jedan koji je možda svega nekoliko godina, smatrajući da bi im oni bili generacijski bliži. Znali su u početku primijetiti liječnicima da govore previše stručnim jezikom, što nam je pomoglo, i liječnici su uz stručni izraz (koji je također potreban!) redovito upotrebljavali i prijevod.

Za ekipu je vrlo važno da u tim povremenim sastancima ponovno postavi pitanje motiva

zbog kojih sudjeluje u tečaju–pripremi. Ne zato što ti motivi ne bi bili vjerski, nego što se u cjelokupnu ekipu može uvući opuštenost, navika... A potrebno je uvijek iznova u sebi osvježiti motive vjere, ljubavi prema zaručnicima, poštivanje prema njihovim velikim i malim očekivanjima, nadanjima... Jer, svi smo u prvom redu svjedoci i to bi trebalo moći u sveukupnosti doživjeti!

3.5. Tajnik

U ekipi treba spomenuti i tajnika ili osobu koja vodi administraciju. Voditelj treba biti slobodan za kontakt i pažnju prema svakom, i zato ako ne postoji posebna osoba za administraciju, mislimo na svećenika, to može biti i netko od mladih.

3.7. Obveza sudjelovanja u tečaju

Vjerujem da je to pitanje za nas pastoralne djelatnike vrlo važno i zanimljivo. Naš bi mentalitet htio reći ovako: eto, sad imate tečaj, i svi ga morate proći. Ne pojavljuj se preda mnom bez potvrde! Na to nas navode određena iskustva i stanje u našim obiteljima. I sinodalni su oci imali pred očima situaciju čitavog svijeta, ali ipak ostaje na snazi pastoralni postupak ponude i odgoja vjernika za takvu pripremu.

Za pastoralne djelatnike koji se opiru takvom uvodenju i dužem odgoju zajednice u tom pravcu važe ove riječi: „Ta obnovljena kateheza svih koji se pripravlja za kršćansku ženidbu posvema je *nužna* da bi se sakrament mogao proslaviti i živjeti s potrebnim moralnim i duhovnim raspoloženjem” (FC, 66, potc. P. A.). Vjerovati je da su među nama sve rjeđi oni koji ne bi osjetili potrebu za dužom, ozbiljijom i stručnijom pripremom zaručnika.

Sigurno je da ostaje problem strpljivosti u odgajanju zajednice, ali čini se da je to bolji put od onoga odbijanja i prijetnje za koje nas nitko ne ovlaštava. Na temelju iskustva očito je da se može dosta čvrst stav obzirom na pohađanje tečajeva zauzeti tek pošto je u jednoj regiji tečaj kao redovita pastoralna struktura prisutan barem tri godine. Nemamo pravo uskratiti vjenčanje samo zato što zaručnici nisu

bili na tečaju. Ali, u svim slučajevima imamo pravo zahtijevati ozbiljnu pripremu.

Mi smo skloni onom „svi ili nitko”, uz bojazan da će nas oni „neki” izigrati. I to postoji u nekim mentalitetima. Ali mi se trebamo brinuti da nam tečajevi budu kvalitetni i tako zaručnike sigurno neće trebati baš previše na njih tjerati. Ostaje također potreba čitati što češće FC, 68 i uvažavati „stupnjevitost vjere” kod zaručnika i posebnost ženidbe u redu stvaranja i činjenicu krštenosti (u većini slučajeva) tih koji nam „izmiču” ili su previše nemarni.

Ovaj odlomak želim završiti riječima pobudnice koja nam pokazuje cilj i cjelovitost ovog pastoralala: „Još jednom se u svoj hitnosti pokazuje *nužnost evangelizacije* kao i *nužnost kateheze* prije ženidbe i poslije ženidbe, koju treba obavljati čitava kršćanska zajednica kako bi svakom muškarcu i svakoj ženi koji se vjenčavaju omogućila da sakrament ženidbe ne slave samo valjano nego i *plodonosno*” (FC, 68, potcr. P. A.).

3.8. Tečaj jedini način

U svijetu i kod nas postojali su određeni načini dužnih susreta – tečajeve, kako ih i pomalo nespretno (a nema baš pogodne riječi) nazvasmo. To smo vidjeli iz onog pregleda modela, a i sama FC, 66 upotrebljava taj izraz i oblik. Vjerujem da ovdje treba opet naglasiti onu eklezijalnu dimenziju, tj. sudjelovanje bračnih parova, više predavača i skupine zaručnika, gdje se, dakle, živi, osjeća i zajedništvo i odgovornost prema vlastitom sakramentu (krštenja, ženidbe) i poslanju koje iz njega slijedi.

Svakako da će još dugo ostati model u kojem isključivo svećenik sam pripravlja i obrađuje sve teme. To će biti neizbježno potrebno za određen postotak vjernika, za sve one „hitne” i „naknadne” slučajeve. Osim tečajeve

kakve ih poznajemo, postoje mogućnosti pripreme kroz „vikende za zaručnike”, dvodnevne duhovne vježbe, duži katekumenalni put s ekipom od dvije-tri osobe koje vode tih nekoliko parova. Iz iskustva rada sa zaručnicima osjeća se stvarna potreba za katekumenalnim načinom i ozbiljnost pripreme za veliki broj zaručnika da bi porasla vjera i kršćanstvo naših mladih zadobilo kršćanskiji sadržaj i izgled. Nadam se da će se netko i kod nas pozabaviti stvaranjem takvog modela.

ZAKLJUČAK

Običaj je da se na kraju u nekoliko rečenica sabere ono o čemu se duže i detaljnije govorilo. Znam da mnogima, koji svaki dan doživljavaju razne kombinacije i slučajeve i ponašanja vjernika, dok ovo čitaju sve izgleda prelijepo da bi bilo istinito i predaleko da bi bilo ostvareno. Jedno je ipak sigurno: u rečenom je većina iskustva i to lijepog, pozitivnog. I htio bih upravo to reći: može se nešto početi mjenjati. Tu nam dolaze riječi FC, koje neprestano treba imati pred očima, a ujedno su tako istinite: „Vjera, naime, onoga koji traži da Crkva blagoslovi njegovu ženidbu može biti na *različitim stupnjevima*, i *prvotna je dužnost pastora da je otkriju, hrane i dovedu do zrelosti*” (FC, 68, potcr. P. A.). Otkriti, dakle, barem „nešto” kod tih zaručnika, makar bili na velikoj „razdaljini”. A onda krenuti na zajednički put k sazrijevanju te male vjere! Ne smijemo zastati pred tim zahtjevom cjelovitog i organskog pastoralala obitelji, gdje ih trebamo pratiti „korak po korak u različitim etapama njenog oblikovanja i razvoja” (FC, 65).

⁷ Usp. Il matrimonio nel cammino di fede della comunità, Piacenza 1977, str. 33sl.